

ЗАПРОВАДЖЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ МОНОПОЛІЇ В УКРАЇНІ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ РЕФОРМИ

Ляшенко Р.Д.

к.ю.н., доцент, завідувач кафедри правознавства

Мамчур С.М.

студентка 3 курсу напряму підготовки «Правознавство»

Постановка проблеми. Сьогодні в нашій країні розпочалася конституційна реформа щодо запровадження монополії адвокатури. Відповідно до нового Кримінального процесуального кодексу України адвокатська монополія передбачатиме здійснення захисту підозрюваного чи обвинуваченого, а також представлення інтересів потерпілого, позивача чи відповідача у суді виключно адвокатами, а не будь-яким фахівцями у галузі права, як було це раніше [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, пов'язані безпосередньо з організацією та діяльністю інституту адвокатури, у тому числі і ті, що стосуються адвокатської монополії досліджувалися багатьма вченими, зокрема: Н.В. Андріановим, В. Бернамом, А.В. Богмою, О.Н. Бондарем, Т. Б. Вільчик, Л.Є. Владіміровим, С. Гібенсом, І.Ю. Гловацьким, С.В. Гончаренко, Т.С. Коваленко, Р.Г. Мельниченко, М.В. Руденко, О.Д. Святоцьким, М.І. Сірим, Р. Смітом, О.Н. Стояновим, Н.В. Хмелевською, Ю.Т. Шрамко, К. Штерном, О.Г. Яновською та ін.

Мета, завдання та методика досліджень. Мета дослідження полягає в проведенні аналізу усіх аспектів конституційної реформи, яка стосується запровадження адвокатської монополії в Україні, детальному вивченні монополії адвокатури, дослідженні її особливостей, а також переваг та недоліків її запровадження. Завданням даного дослідження є з'ясування поняття адвокатської монополії, визначення її мети та завдань, а також обґрунтування аргументів «за» та «проти» запровадження адвокатської монополії в Україні. Методику дослідження складає сукупність загальнонаукових та спеціально-наукових методів, серед яких: аналітичний, конкретно-пошуковий, узагальнюючий, спеціально-юридичний, методи індукції та дедукції.

Результати досліджень. Адвокатська монополія – це виключне право адвокатів на судове представництво. Так, у статті 131² Конституції України говориться про те, що: «Для надання професійної правничої допомоги в Україні діє адвокатура. Незалежність адвокатури гарантується. Засади організації і діяльності адвокатури та здійснення адвокатської діяльності в Україні визначаються законом. Виключно адвокат здійснює представництво іншої особи в суді, а також захист від кримінального обвинувачення» [2, ст. 3]. Іншими словами можна сказати, що тепер тільки та особа, яка є адвокатом зможе захищати права та представляти інтереси як фізичних, так і юридичних осіб у цивільному, адміністративному, кримінальному та господарському судочинстві. Проте, слід зазначити, що будуть існувати певні винятки, передбачені Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 02.06.2016 року № 1401-VIII, стосовно судового представництва, а саме: представництво в трудових спорах, спорах про захист соціальних прав людини, у справах щодо малолітніх та неповнолітніх осіб, а також у справах осіб, які були визнані недієздатними або такими, дієздатність яких обмежена [3].

Що стосується основного завдання адвокатської монополії, то воно не спрямоване на наділення будь-кого певними конкурентними перевагами по відношенню до іншого. Навпаки, така монополія направлена на те, щоб підвищити та покращити рівень якості юридичних послуг за рахунок особистої зацікавленості адвоката, тобто це означає, що за некваліфіковане надання своїх послуг, адвокат буде притягуватися до дисциплінарної відповідальності, а в окремих випадках – взагалі буде здійснюватися анулювання свідцтва, яке підтверджує право на зайняття такою діяльністю.

Тобто, в порівнянні з юристом, який зацікавлений отримати свій прибуток за рахунок клієнтів, адвокат буде зацікавлений, перш за все, здійснити свою конституційну функцію, а саме надати клієнтам якісну та кваліфіковану правову допомогу у відповідний строк.

Звичайно дана реформа має свої як переваги, так і недоліки. Отож, на думку фахівців-правознавців, перевагами даної монополії є те, що: по-перше, монополія адвокатів – запорука реалізації конституційного права громадян на кваліфіковану юридичну допомогу, тобто, адвокати будуть зацікавлені в тому, щоб надати якісну правову допомогу своїм клієнтам, в протилежному випадку – вони притягуватимуться до дисциплінарної відповідальності або взагалі будуть позбавлені права займатися адвокатською діяльністю; по-друге, адвокатська монополія на судове представництво сприятиме утвердженню єдиної корпорації правників, тобто будуть створюватись професійні групи та об'єднання адвокатів, які будуть надавати кваліфіковану правову допомогу; по-третє, монополія адвокатів на представництво в суді є такою ж важливою як і монополія нотаріусів чи лікарів; по-четверте, сторона, яка буде працювати з адвокатом матиме змогу користуватися усіма, передбаченими чинним законодавством України, процесуальними гарантіями; по-п'яте, основною метою адвокатів стане не підприємницька діяльність, тобто отримання прибутку за рахунок клієнтів, а здійснення своєї головної функції – захист прав та інтересів клієнтів; по-шосте, в Україні існує достатня кількість професійних адвокатів аби підтримувати відповідний, високий рівень конкуренції і разом з тим, не спровокувати зростання цін на юридичні послуги; по-сьоме, кожен професійний юрист, який захоче отримати статус адвоката зможе скласти іспит на зайняття адвокатською діяльністю.

Натомість, недоліками адвокатської монополії на судове представництво є те, що: отримання статусу адвоката буде пов'язане з багатьма складнощами, і як одне з можливих – корупційна складова; звернення до адвокатів для здійснення судового представництва у дрібних справах є невиправданим; значний дефіцит адвокатів у невеликих містах нашої держави зробить неможливою реалізацію права громадян на отримання правничої допомоги. Також, фахівці у галузі права вважають, що суттєвими недоліками монополії адвокатури є те, що по-перше, вона може призвести до того, що почне посилюватися контроль з боку держави за адвокатурою; по-друге, дана монополія суперечить принципу

верховенства права, ускладнюється доступ до правосуддя. Стосовно цього, слід зазначити, що Конституцією України передбачено: по-перше, те, що права людини не можуть бути обмежені; по-друге – звернення громадян до суду, стосовно захисту своїх прав та свобод гарантується; по-третє – кожен громадянин є вільним у виборі свого захисника, а адвокатська монополія, як бачимо передбачає обмеження права громадян на ось цей самий вільний вибір захисника, що і є певним порушенням норм, передбачених Основним Законом. По-третє, монополія адвокатури не відповідає рівню розвитку нашого суспільства, тобто це означає, що вона уподібнюється такому собі закритому клубу, а це звичайно не може позитивно вплинути на подальший розвиток конкуренції (чим менша конкуренція, тим нижча якість).

Отже, підсумовуючи усе вище сказане, можна зробити висновок, що монополія адвокатури на судове представництво отримала неоднозначну оцінку від фахівців. Зокрема, її прихильники стверджують, що вона має безліч плюсів, водночас опоненти, навпаки, вбачають в адвокатській монополії лише мінуси.

Ми поділяємо позицію тих фахівців, що виступають «за» адвокатську монополію і аргументуємо це тим, що:

- вона дасть змогу значно покращити якість надання правничої допомоги, за рахунок підвищення рівня кваліфікованості наших адвокатів, тобто представником адвокатської діяльності зможе стати не будь-яка особа, а лише та, яка матиме вищу юридичну освіту, на відмінно складе відповідний іспит, а також матиме досвід роботи помічником адвоката не менше як два роки;

- представники адвокатської діяльності почнуть відповідальніше ставитися до своїх професійних обов'язків, у чому адвокатська монополія стимулюватиме їх, адже в протилежному випадку – адвокати будуть позбавлятися права на зайняття цією діяльністю;

- зросте не лише довіра пересічних громадян до адвокатів, а й попит на таких фахівців на ринку праці;

- дана монополія сприятиме вдосконаленню діяльності всієї адвокатури України, що виведе її на новий рівень розвитку;

- адвокатська монополія допоможе підвищити рівень конкуренції представників адвокатської діяльності як в середині держави, так і на міжнародній арені, в майбутньому;

- Україна є демократичною, соціальною та правовою країною, в якій велику роль відіграють права та свободи людини, а їх дотримання і захист є головним обов'язком держави. Тому, адвокатська монополія, певною мірою, стане запорукою покращення рівня якості життя наших громадян.

На нашу думку, негативні сторони адвокатської монополії не змогли переважити над позитивними. Дане дослідження довело, що конституційна реформа щодо запровадження адвокатської монополії на судове представництво є не лише актуальною, а й дуже важливою для нашої держави, і в першу чергу, для адвокатури України, так як вона стосується покращення організації роботи цього органу та спрямована на підвищення якості надання юридичних послуг представниками адвокатської діяльності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, запровадження в Україні адвокатської монополії на судове представництво допоможе покращити організацію роботи адвокатури. Дані реформа сприятиме поліпшенню ситуації на вітчизняному ринку юридичних послуг. Крім того, адвокатська монополія виведе адвокатуру України на новий рівень розвитку, а це має позитивно позначитися на можливості конкуренції не лише між адвокатами в середині нашої держави, а й на міжнародному рівні. Окрім цього, адвокатська монополія стане певним стимулом для усіх представників адвокатської діяльності відповідальніше ставитися до своїх професійних обов'язків, а особливо щодо рівня якості наданої ними правової допомоги. Аби дана реформа дійсно мала успіх та принесла бажані результати, потрібно ще багато працювати над її удосконаленням, що, в першу чергу,

передбачає усунення всіх недоліків та прогалин. Виходячи з цього, можна зробити висновок, що питання пов'язані з реформацією адвокатури нашої держави, а особливо із запровадженням адвокатської монополії на судове представництво, є дуже актуальними на сьогоднішній день в Україні і водночас перспективними для подальших розвідок.

Література

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2012. - № 4651-VI. – Ст. 88.
2. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
3. Закон України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 2 червня 2016 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2016. - № 28. – Ст. 532.